

Ár 2014, föstudaginn 19. september, er fundur haldinn í úrskurðarnefnd um viðskipti við fjármálafyrirtæki.

Mætt eru: Haukur Guðmundsson, formaður, Geir Arnar Marelsson, Hildigunnur Hafsteinsdóttir, Jóhann Tómas Sigurðsson og Elísabet Júlíusdóttir.

Fyrir er tekið **mál nr. 61/2014**:

M
gegn
F

og kveðinn upp svohljóðandi

ú r s k u r ð u r :

I.

Málsmeðferð.

Málsaðilar eru M, hér eftir nefndur sóknaraðili, annars vegar og F, hér eftir nefndur varnaraðili, hins vegar.

Málið barst úrskurðarnefndinni 30. apríl 2014, með kvörtun sóknaraðila, dagsettri 25. apríl 2014. Með bréfi nefndarinnar, dagsettu 5. maí 2014, var kvörtunin send varnaraðila og honum gefinn kostur á að tjá sig um hana og skýra sjónarmið sín. Svör varnaraðila bárust með bréfi dagsettu 2. júní 2014. Var bréfið sent sóknaraðila, með bréfi nefndarinnar, dagsettu 3. júní 2014, og honum gefinn kostur á að koma á framfæri athugasemdum sínum. Athugasemdir bárust með bréfi, dagsettu 18. júní 2014.

Málið var tekið fyrir á fundi nefndarinnar 19. september 2014.

II.

Málsatvik.

Fyrir liggur skjalið „Til ábyrgðarmanna fjárskuldbindinga“, sem sóknaraðili hefur m.a. undirritað. Tiltekið var að greiðandi að láni að fjárhæð kr. 820.000 væri A en sóknaraðili og B voru tilgreind ábyrgðarmenn. Sóknaraðili staðfesti að hafa fengið og kynnt sér bækling sparisjóðanna um sjálfskuldarábyrgðir. Óskaði sóknaraðili eftir því að greiðslugeta greiðanda yrði ekki metin og setti upphafsstafi sína við það val. Tiltekið var að greiðslumat færi ávallt fram ef lánsfjárhæð væri hærri en kr. 1.000.000. Ekki kom fram hver niðurstaða greiðslumats væri.

Þann 4. desember 2000 var skuldabréf nr. X, að fjárhæð kr. 820.000, gefið út af A til FF. Sóknaraðili og B tókust á hendur sjálfskuldarábyrgð in solidum á skuldabréfinu.

Í máli þessu liggur fyrir lánsúmsókn A um lán að fjárhæð kr. 1.440.000 til að greiða upp lán nr. X og gera upp lán vegna eiginkonu. Tiltekið var að ábyrgðarmenn yrðu sóknaraðili og A.

Fyrir liggur skjal með yfirskriftinni „Staða innheimtumáls nr. Y þann 20. janúar 2003“. Lýsing kröfu var skuldabréf nr. X. Samtals skuld var kr. 1.199.088,90.

Handskrifað hefur verið að samtals nemi skuld kr. 1.182.946,30, miðað við 20. janúar 2003, en sú fjárhæð er ekki í fullu samræmi við tölvuútprentaðan texta um stöðu lánsins. Skjalið er undirritað af C hrl. og ber með sér að það hafi verið útbúið af innheimtumanninum fyrir bankann til upplýsingar um stöðu lánsins þennan dag.

Þann 21. janúar 2003 var skuldabréf nr. Z (nú ZZ), að fjárhæð kr. 1.440.000, gefið út af A til FF. Varnaraðili hefur nú tekið yfir réttindi og skyldur FF skv. skuldabréfinu. Sóknaraðili og B tókust á hendur sjálfskuldarábyrgð in solidum á láninu.

Þann 13. febrúar 2003 var skjalið „Til ábyrgðarmanna fjárskuldbindinga“ undirritað m.a. af sóknaraðila. Greiðandi að láni að fjárhæð kr. 1.440.000 var tilgreindur A og sóknaraðili og B voru tilgreind ábyrgðarmenn. Fram kom að meira en helmingi lánsfjár yrði varið til greiðslu á skuldum greiðanda eða annarra hjá Sparisjóðnum. Staðfesti sóknaraðili að hann hefði fengið og kynnt sér bækling sparisjóðanna um sjálfskuldarábyrgðir. Ekki var hakað við hver niðurstaða greiðslumats væri.

Þann 19. september 2013 barst sóknaraðila greiðsluáskorun vegna skuldabréfs nr. Z. Samtals nam krafan kr. 1.605.685.

Þann 27. janúar 2014 krafðist sóknaraðili þess að varnaraðili félli frá sjálfskuldarábyrgð hans vegna skuldabréfs nr. Z. Varnaraðili hafnaði kröfunni þann 14. apríl 2014.

Sóknaraðili skaut málinu til nefndarinnar með kvörtun dagsettri 25. apríl 2014.

III.

Umkvörtunarefni.

Sóknaraðili krefst þess að sjálfskuldarábyrgð á skuldabréfi nr. ZZ verði aflétt.

Sóknaraðili vísar til þess að FF hafi verið aðili að samkomulagi um notkun ábyrgða á skuldum einstaklinga, dags. 1. nóvember 2001. Hafi það átt að miða að því að draga úr vægi ábyrgða einstaklinga og að lánveitingar yrðu miðaðar við greiðslugetu greiðanda og eigin tryggingar hans. Vísar sóknaraðili til 3. og 4. gr. samkomulagsins máli sínu til stuðnings. Samkomulagið sé bindandi fyrir fyrir þau fjármálafyrirtæki sem staðið hafi að því og hafi dómstólar staðfest að það varði ógildingu ábyrgða, láti fjármálafyrirtæki ekki greiðslumeta skuldara eða sinni því ekki að kynna ábyrgðarmanni skyldur sínar með fullnægjandi hætti.

Sóknaraðili byggir á því að ekki sé að sjá af gögnum málsins að greiðslumat hafi farið fram. Samræmist það ekki ákvæðum samkomulags um notkun ábyrgða á skuldum einstaklinga.

Sóknaraðili vísar til þess að með því að búa til nýtt lán fyrir skuldarann A hafi þurft að gera greiðslumat hjá honum og kynna það ábyrgðarmönnum til að ábyrgð þeirra væri gild samkvæmt lögum og reglum sem um ábyrgðarmenn gildi. Varnaraðili virðist líta svo á að þar sem andvirði hins nýja skuldabréfs hafi verið nýtt til þess m.a. að greiða upp hið eldra skuldabréf þá hafi verið í lagi að yfirfæra ábyrgðarskuldbindingu ábyrgðarmannanna yfir á hið nýja skuldabréf með sömu skilmálum og gögnum og legið hafi fyrir við gerð hins eldra skuldabréfs sem skyldi greiða upp. Sóknaraðili mótmælir þessu harðlega. Sóknaraðili mótmælir því að í raun sé um sömu lántöku að ræða eingöngu á þeirri forsendu að hið nýja lán hafi verið notað til uppgreiðslu hins gamla, ásamt því að greiða upp aðrar skuldir, m.a. ekki hans eigin. Í augum sóknaraðila sé um nýtt lán að ræða og ekki hafi verið leyfilegt að byggja á gömlum gögnum. Þá sé það einnig fullkomlega ljóst í augum sóknaraðila að

varnaraðila hafi borið skylda til þess að framkvæma greiðslumat vegna hinnar nýju lántöku, kynna ábyrgðarmönnum niðurstöðu þess sérstaklega og leyfa þannig ábyrgðarmönnum að taka afstöðu til þess hvort þeir vildu vera í ábyrgð fyrir hinni nýju lánveitingu á grundvelli fyrirliggjandi nýrra gagna. Hið eldra skuldabréf, sem sóknaraðili hafi gengist í ábyrgð fyrir hafi verið útgefið 4. desember 2000 en hið nýja hafi verið útgefið 21. janúar 2003, rúmum tveimur árum síðar. Sóknaraðili telur einnig í ljósi þess að eðlilegt hafi verið að kanna greiðslugetu skuldara og fjárhagslega stöðu hans við hina nýju lántöku.

Sóknaraðili bendir á að varnaraðili vísi til þess í svarbréfi sínu að sóknaraðili hafi ekki óskað eftir því að greiðslumat færi fram hjá skuldara. Það hafi verið vegna hinnar upphaflegu skuldabréfaútgáfu, sem hafi verið að fjárhæð kr. 820.000. Þar hafi verið um að ræða töluvert lægri upphæð en hið nýrra skuldabréf hafi hljóðað upp á, auk þess sem það hafi verið fyrir fjárhæð undir kr. 1.000.000, en um það gildi aðrar reglur en fyrir ábyrgðum yfir kr. 1.000.000.

Sóknaraðili bendir á að varnaraðili beri fyrir sig dóm Hæstaréttar í máli nr. 322/2013 þar sem ógildingarákvæði laga nr. 7/1936 um samningsgerð, umboð og ógilda löggerninga, hafi ekki þótt uppfyllt til að ábyrgðarskuldbinding yrði felld niður. Sóknaraðili telur þvert á móti að ógildingarákvæði samningalaganna séu einmitt uppfyllt þegar lítið sé til þess að verulega halli á sóknaraðila í málinu gegn yfirburðarstöðu varnaraðila sem sérfræðings á sviði lánveitinga. Varnaraðili skuli vera sá aðili sem þekki lög og reglur sem að viðskiptunum lúti og skuli sjá til þess að þeim sé fylgt í einu og öllu og að ekki sé gengið lengra en leyfilegt sé gagnvart öðrum aðilum, þ.m.t. sóknaraðila. Sóknaraðili telur t.d. ekki tæka skýringu varnaraðila á vöntun á greiðslumati við hina síðari lánveitingu, þ.e. að sóknaraðili hafi ekki óskað eftir því að greiðslumat yrði framkvæmt. Það hafi ekki verið í hans höndum að óska eftir því, heldur hafi varnaraðili átt að sjá til þess að greiðslumatið yrði gert í samræmi við gildandi reglur. Þá telur sóknaraðili ábyrgðarskuldbindinguna á hinu nýja láni vera andstæða góðri viðskiptavenju í ljósi alls framangreinds og að vinnubrögð varnaraðila geti ekki talist góðir viðskiptahættir.

Sóknaraðili vísar ásökunum varnaraðila um tómlæti á bug. Sóknaraðili hafi fyrst fengið innheimtubréf í mars 2009 og greiðsluáskorun í október sama ár. Síðan hafi sóknaraðili fengið áminningu tæpu ári síðar, eða í ágúst 2010. Gögn beri ekki með sér að neitt hafi verið aðhafst í málinu síðan.

IV.

Athugasemdir varnaraðila.

Varnaraðili krefst þess aðallega að öllum kröfum sóknaraðila verði hafnað. Til vara krefst varnaraðili þess að sjálfskuldarábyrgð sóknaraðila verði einungis ógilt að því marki sem fjárhæð hennar hafi verið umfram kr. 1.256.111 við útgáfu skuldabréfs ZZ.

Varnaraðili vísar til þess að skuldabréf nr. ZZ hafi verið gefið út í því skyni að greiða upp eldra lán nr. X, ásamt áföllnum kostnaði, en sóknaraðili hafi jafnframt verið í sjálfskuldarábyrgð á láni samkvæmt því skuldabréfi. Varnaraðili líti því svo á að í raun hafi ekki verið um að ræða nýja ábyrgðarskuldbindingu er sóknaraðili hafi gengist í ábyrgð á hinu síðara skuldabréfi heldur hafi verið að koma skuld í skil sem sóknaraðili hafi þegar verið í ábyrgð fyrir og komin hafi verið í vanskil, ásamt því að greidd hafi verið upp skuld maka aðalskuldara, að fjárhæð kr. 183.889. Þessi skilningur komi m.a. fram í lánsúmsókn.

Varnaraðili bendir á að eldra skuldabréfið nr. X hafi verið gefið út þann 4. desember 2000 og hafi upphafleg lánsfjárhæð verið kr. 820.000. Í skjalinu „Til ábyrgðarmanna fjárskuldbindinga“ megi sjá að sóknaraðili hafi merkt sérstaklega við að ekki væri óskað eftir greiðslumati og þar sem lánsfjárhæðin hafi ekki verið umfram kr. 1.000.000 hafi verið heimilt að undanskilja varnaraðila frá framkvæmd greiðslumats í því tilviki, sbr. 3. mgr. 3. gr. samkomulagsins. Hafi því sérstaklega verið gætt að ákvæðum samkomulagsins þegar sóknaraðili hafi gengist upphaflega í ábyrgðina. Þá hefði sóknaraðili getað óskað eftir greiðslumati á skuldara en hafi ekki gert það.

Varnaraðili byggir á því að af framangreindu leiði að skuldabréf, nr. ZZ, hafi verið gefið út í því skyni að endurfjármagna eldri skuld aðalskuldara, sem tryggð hafi verið með gildri sjálfskuldarábyrgð sóknaraðila. Þar sem sóknaraðili hafi ekki í reynd verið að gangast í nýja sjálfskuldarábyrgð telji varnaraðili að 3. og 4. gr. samkomulagsins hafi ekki átt við, við útgáfu hins seinna skuldabréfs. Enda sé í ákvæðunum vísað til atriða sem gæta skuli að áður en gengist sé í ábyrgð, en eins og hér hafi verið lýst hafi í reynd ekki verið um nýja ábyrgð að ræða.

Varnaraðili vísar til þess að jafnvel þótt nefndin telji að við útgáfu skuldabréfs nr. ZZ, hafi ekki verið fyllilega gætt að ákvæðum samkomulagsins, geti sú ástæða ekki ein og sér valdið ógildingunni ábyrgðar sóknaraðila, enda sé ekki að finna sérstakar ógildingarreglur í samkomulaginu sjálfu. Svo sem til að mynda greini í dómi Hæstaréttar í máli nr. 322/2013 leiði það ekki sjálfkrafa til ógildingar á sjálfskuldarábyrgð þó þeim skyldum sem leiði af samkomulaginu hafi ekki verið sinnt. Fullnægja þurfi ógildingarreglum laga nr. 7/1936 um sammingsgerð, umboð og ógilda löggerninga. Sóknaraðili beri þær reglur þó ekki fyrir sig og gæti það eitt og sér nægt til þess að kröfum sóknaraðila verði hafnað. Telji nefndin rétt að líta skuli til þeirra engu að síður verði að meta hvort skilyrðum 36. gr. laga nr. 7/1936 um hvort að ósanngjarnt sé eða andstætt góðri viðskiptavenju að bera sjálfskuldarábyrgðina fyrir sig. Við slíkt mat skuli líta til efnis sammings, atvika við sammingsgerð, stöðu aðila við hana og atvika sem síðar komu til.

Varnaraðili telur að við slíkt mat skipti höfuðmáli að sóknaraðili hafi þegar verið í gildri ábyrgð fyrir þeirri skuld sem skuldabréf nr. ZZ hafi verið nýtt til að greiða upp að fullu. Telur varnaraðili að staða sóknaraðila hafi því ekki verið lakari en fyrir útgáfu skuldabréfsins, enda hafi legið fyrir að lögfræðinnheimta hafi verið hafin á þeirri skuld sem hann hafi verið í gildri ábyrgð fyrir. Þar sem staða ábyrgðarmanns hafi ekki verið lakari en fyrir útgáfu ábyrgðarskuldbindingarinnar samkvæmt hinu fyrra skuldabréfi telur varnaraðili ljóst að skilyrði 36. gr. laga nr. 7/1936 geti ekki verið uppfyllt til þess að víkja megi ábyrgð sóknaraðila á skuldabréfinu til hliðar á grundvelli ákvæðisins, sbr. dóma Hæstaréttar í málum nr. 16/2007 og 322/2013, hvorki í heild né að hluta.

Hvað varakröfuna varðar vísar varnaraðili til þess að höfð sé hliðsjón af dómi Hæstaréttar í máli nr. 376/2013. Verði allt að einu að telja að sóknaraðili hafi haft hag af ábyrgðarskuldbindingunni sem nemi a.m.k. stöðu hinnar fyrri ábyrgðarskuldbindingar framreiknaðri til greiðsludags, þ.e. fjárhæð skuldabréfs kr. 1.440.000 að frádrögnum kr. 183.889, enda telur varnaraðili ekki ástæðu til að vefengja gildi upphaflegs skuldabréfs. Telur varnaraðili það því ekki geta talist ósanngjarnt að bera fyrir sig ábyrgðina a.m.k. að því marki sem greiddar hafi verið upp skuldir sem sóknaraðili hafi þegar verið í ábyrgð fyrir.

Varnaraðili bendir einnig á að skuldabréfið hafi verið útgefið í janúar 2003 og hafi sóknaraðili ekki gert athugasemdir við það fyrr en nú og því hafi sóknaraðili sýnt

af sér nokkurt tómlæti en rúmlega ellefu ár séu liðin frá útgáfu skuldabréfsins. Því sé það mat varnaraðila að sóknaraðila hafi verið í lófa lagið að koma fram athugasemdum fyrr. Í því sambandi vísar varnaraðili til dóms Hæstaréttar nr. 575/2012.

Af öllu framangreindu telur varnaraðili ljóst að ákvæðum samkomulags um notkun ábyrgða á skuldum einstaklinga hafi verið gætt þegar sóknaraðili gekkst í hina umþrættu sjálfskuldarábyrgð. Beri af þeirri ástæðu að hafna kröfu sóknaraðila.

V.

Niðurstaða.

Ágreiningur aðila lýtur að gildi sjálfskuldarábyrgðar sóknaraðila á skuldabréfi nr. ZZ, útgefnu af A til FF.

Samkomulag um notkun ábyrgða á skuldum einstaklinga, dags. 1. nóvember 2001, er undirritað af Sambandi Íslenskra sparisjóða f.h. sparisjóða. FF var enn þessara sparisjóða og leiðir varnaraðili í máli þessu rétt sinn frá þeim sparisjóði. FF bar að fullnægja þeim skyldum sem á honum hvíldu samkvæmt samkomulaginu, sbr. dóm Hæstaréttar í máli nr. 169/2012.

Umrætt samkomulag tekur m.a. til þess þegar einstaklingur gengst í sjálfskuldarábyrgð, sbr. 2. gr. samkomulagsins. Samkvæmt 3. gr. samkomulagsins er fjármálafyrirtæki skylt að meta greiðslugetu greiðanda nema ábyrgðarmaður óski sérstaklega eftir því með skriflegum hætti að svo verði ekki gert. Fjármálafyrirtæki er þó ávallt skylt að meta greiðslugetu skuldara þegar ábyrgð ábyrgðarmanns á skuldum viðkomandi skuldara nemur meira en kr. 1.000.000. Samkvæmt 3. mgr. 4. gr. samkomulagsins skal tryggt að ábyrgðarmaður geti kynnt sér niðurstöðu greiðslumats áður en hann gengst í ábyrgðina, enda liggja fyrir að greiðandi hafi samþykkt það. Bendi niðurstaða greiðslumats til þess að greiðandi geti ekki efnt skuldbindingar sínar, en ábyrgðarmaður óskar eftir að lán verði veitt engu að síður, skal hann staðfesta það skriflega.

Óumdeilt er að varnaraðili framkvæmdi ekki mat á greiðslugetu A við útgáfu skuldabréfs nr. ZZ. Samkvæmt 3. mgr. 3. gr. samkomulags um notkun ábyrgða á skuldum einstaklinga var varnaraðila skylt að meta greiðslugetu A. Verður varnaraðili að bera hallann af því að slíkt greiðslumat fór ekki fram og þar með hver niðurstaða þess hefði orðið og hvort sóknaraðili hefði eftir sem áður gengist í ábyrgð fyrir A eftir að hafa kynnt sér matið.

Ekki verður fallist á þann skilning varnaraðila að hann hafi, við útgáfu þessa skuldabréfs, ekki þurft að gæta að þeim skuldbindingum varðandi greiðslumót sem hann hafði undirgengist, þar sem að um sömu skuldbindingu hafi verið að ræða og samkvæmt bréfi nr. X. Ekki liggur fyrir hvenær sóknaraðila varð fyrst ljóst að með réttu hefði átt að kynna honum greiðslumat á skuldaranum með tryggilegum hætti og að þetta kynni að hafa áhrif á greiðslugetu hans. Í ljósi þessa telur nefndin sig ekki geta fallist á að sóknaraðili hafi sýnt af sér tómlæti sem leiði til þess að sjálfskuldarábyrgð hans verði látin standa.

Við mat á því hvort víkja eigi sjálfskuldarábyrgð sóknaraðila til hliðar með vísan til 36. gr. laga nr. 7/1936 um samningsgerð, umboð og ógilda löggerninga verður að líta til þess að umræddu láni var ráðstafað að hluta til greiðslu á skuldabréfi nr. X, sem tryggt var með sjálfskuldarábyrgð sóknaraðila.

Þegar sóknaraðili gekkst í ábyrgð á skuldabréfi nr. X óskaði hann eftir að ekki yrði framkvæmt mat á greiðslugetu skuldara. Skuldabréfið var að fjárhæð kr. 820.000.

Varnaraðila var því ekki skylt samkvæmt 3. gr. samkomulags um notkun sjálfskuldarábyrgða, dags. 27. janúar 1998, að framkvæma greiðslumat. Var sjálfskuldarábyrgð sóknaraðila á skuldabréfi nr. X því gild.

Í ljósi alls framangreinds verður ekki fallist á að víkja til hliðar sjálfskuldarábyrgð sóknaraðila á skuldabréfi nr. ZZ, að því leyti sem skuldabréfinu var varið til uppgreiðslu skuldabréfs nr. X, upphaflega að höfuðstólsfjárhæð kr. 820.000, miðað við 21. janúar 2003, sbr. dóm Hæstaréttar í máli nr. 169/2012.

Með vísan til 36. gr. laga nr. 7/1936 um sammingsgerð, umboð og ógilda löggerninga verður að telja að rétt sé að ógilda sjálfskuldarábyrgð sóknaraðila á skuldabréfi nr. ZZ, að því leyti sem hún er umfram stöðu skuldabréfs nr. X, miðað við 21. janúar 2003. Enda þótt töluleg varakrafa varnaraðila virðist reist á þeim sjónarmiðum sem hér ráða niðurstöðu, er ekki fært að fallast á hana samkvæmt orðanna hljóðan, þar sem ekki þykja liggja fyrir nægilega greinargóðar upplýsingar um stöðu eldra lánsins við útgáfu þess nýja. Verður því látið við þá niðurstöðu sitja, sem í úrskurðarorði greinir.

Ú r s k u r ð a r o r ð:

Sjálfskuldarábyrgð sóknaraðila, M, á skuldabréfi nr. ZZ, útgefnu af A til FF, er vikið til hliðar að því leyti sem fjárhæð skuldabréfsins var umfram stöðu skuldabréfs nr. X, miðað við 21. janúar 2003.

Reykjavík, 19. september 2014.

Haukur Guðmundsson

Geir Arnar Marelsson

Jóhann Tómas Sigurðsson

Hildigunnur Hafsteinsdóttir

Elísabet Júlíusdóttir